

Razkljujejo nas vrani...

Listi iz pesimistovega dnevnika.

Spisal Vojeslav Molè-Spitignjev.

5. maja.

Danes sem bil zopet pri njej. Zelo je slaba in zdravnik pravi, da je le malo upanja.

Tako se je torej končalo! Sredi te podle, ničvredne množice sem jo našel, blesteč biser sredi blata, in sedaj naj jo zopet izgubim! Le njena duša me razume, tako zelo, zelo sem ji naklonjen, tako jo ljubim — a ona je le žarek, le utrinek, ki se je zablestel hipno na nebu, pa že ugasuje...

In potem bom zopet sam sredi teh podležev, hinavcev in pohotnežev... Samo močvirje brez mej in nikjer izhoda!

Nocoj dežuje zunaj, tiho, monotono padajo deževne kaplje na šipe in njih tihi zvok budi v duši neutešno hrepenenje in tesno žalost...

Kako me je gledala danes s tožnimi očmi!

„Zakaj si vznemirjen, Pavel?“ je dejala. „Ne boj se zame, kmalu bom zopet zdrava!“...

Nisem vedel, kaj bi ji odgovoril. Zatajil sem solzo, ki mi je silila v oko, in sem molčal, a grlo mi je stiskala pekoča bol.

„Pavel, ti mi nekaj prikrivaš!“ je nadaljevala tiho, zapiralo ji je sapo.

„Ah, ne, Olga!“ sem odvrnil razmišljeno. „Skrbi, veš... uradne skrbi“...

Govoril sem tako, a mislil sem drugače. Gledal sem njen upadli, rumeni obraz, oči so ji bile globoko udrti. Moril jo je kašelj...

„Kmalu bo dobro,“ sem lagal, „in potem pojdeš zopet z menoj, ljubica, na zeleno polje in v šumeče gozdove, in v najinih srcih bo zopet zgolj radost...“

Nasmehnila se je.

„Pojdeva, pojdeva!... In na oni grič nad reko pojdeva tudi, saj veš, tja, kjer sva videla lani ono jato vranov...“

Odkod ji je prišla sedaj ta misel?

„Saj veš? . . . Takrat se mi še nisi bil razodel! Vedno si bil mračen, tvoje misli so bile temne, vedno si govoril, da ni sreče, da je ne more človek nikdar doseči . . . Oni dan je že zahajalo solnce, ko sva dospela na vrh griča . . . Ob njegovem vznožju nad reko je krožila nad grmovjem jata vranov in ti si dejal, da leži tam doli gotovo kak ponesrečenec ali umorjenec . . . In še dobro vem, kako si pristavil: Vidite, kaj je človek? . . . Nazadnje nas razkljujejo vrani . . . In drugi dan so res našli v grmovju ubitega človeka . . .“

„Zakaj govoriš o tem, Olga?“ sem jo vprašal vznemirjen.

„Ne vem . . . Le tako mi je prišlo na misel . . .“

In zopet sva molčala, vse je bilo tiho v sobi, le ura je nihala enakomerno, neprestano . . .

Še vedno dežuje zunaj in se glasi kakor tih, pritajen plač od nekod daleč . . . Glasi se kakor dolg vzdihljaj neba za srečo . . .

V temi blodimo okoli, pod našimi nogami ni tal, brez zvezd smo, in če se včasih zablesti luč nad močvirjem, je le varljiva vešča . . . In slednjič prihaja smrt in nas objema v zlobnem smehu in njen dih je strupen . . . V blato nas vržejo . . . In razkljujejo na vrani . . .

8. maja.

Danes sem bil v gozdu.

Pomlad je dihala nad njim, kakor mehek sen je šel veter skozi veje, tiho so šumele breze, v dalji se je glasila kukavica . . . Včasih je zazvenel nad mano klic pomladne ptice in se je izgubil v dehtečem vzduhu . . . Skozi veje so se smejali solnčni žarki in izlivali zlate pege po mahovitih tleh . . . In vse zelenje, vse rumeno cvetje je klicalo k življenju, vse je vrelo, plapolalo, zvenelo . . .

Hodil sem med drevjem in moje misli so bile težke, v moji duši je bila tesna žalost. Mislil sem na Olgo . . . nobene pomoči ni več! . . .

In kaj je na vsej tej moji povesti, da me tako boli? . . . Eno-stavna je, brez zapletk, navadna, vsakdanja . . . Vzljubila sva se, našla sva se z drhtečimi usti, s hlepečim srcem — a že se morava ločiti. In zakaj se je to zgodilo ravno meni? Ne verujem v človeštvo, ne v svet, ne v življenje, in sedaj, ko sem mislil, da sem našel trohico resnice in iskrenosti, sedaj mi je uničen še ta up! Čemu sem sploh začel verjeti? . . . Saj je vse le pena in mi hodimo okoli le kakor sence, pokažemo se in izginemo v nič — to je življenje . . .

Uživanje? — tudi nič! . . . Spominjam se, kako je govoril zadnjič pijani sodnik Grčar: „Priatelj, uživaj! To je vsa filozofija življenja in ne manj, ne več! . . .“ Objemal je natararico in jo pritiskal k sebi — a drugi dan je obsodil detomorilko v desetletno ječo, dekle, ki je bilo prevarjeno in je storilo zločin le iz obupa . . . Ostudno! . . .

In kamor se obrneš, sama laž Uzreš sladek obraz, ki bi ga najrajši udaril, drugega vidiš, kako obrača oči k nebu, a v srcu je podlejši kot pijanec na cesti . . . In vsi so taki, drug za drugim vsi ti malomeščanje . . .

Sovražim svet in ljudi; nizki so, v njih ni resnice! Da, na zunaj je vse sveto, a ko začneš razkrajati in zreti v dušo, se ti vse stopi v nič in pusti za sabo le stud in gnus . . .

Samo narava je čista in neomadeževana, le njej se lahko človek razkrije, le ona ga zaziblje od časa do časa v mehek sen, da pozabi za hip vso laž sveta in se opaja v resničnem razkošju . . .

9. maja.

Vso noč sem prebdel ob Olgini postelji. Tako slabo ji ni bilo še nikoli; menil sem, da umre pred mano. Moril jo je kašelj, dušilo jo je; govorila ni mnogo . . .

Grozen je tak pogled — okoli tebe vse tiho in prazno, a pred teboj umira ono, kar ti je najdražje in najljubše, in veš, da ni nobene pomoči! . . . Slonel sem ob postelji in mislil bogve kaj; misel je bežala za mislijo, vse so bile nejasne, vse je bilo v nekakšni nedoločni daljavi, bil sem v boleznem polusnu. Zdramilo me je Olgino šepetanje.

„Pavel,“ je šepnila, „z mano je pri koncu . . .“

„Ne govori tako!“ sem odvrnil in srce se mi je skrčilo. „Kmalu bo bolje! Saj si še pred par dnevi dejala, da pojdeva —“

„Ne, ne pojdeva, ne!“ me je prekinila in nadaljevala z zasoplim glasom: „Lani si imel prav, ko si dejal tam na griču, da nas razkljujejo vrani . . .“

„Olga! Ne muči se, prosim te! . . . Saj sem le tako dejal, saj ni res! Življenje je solnčno, polno radosti —“

„In trpljenja,“ je dopolnila in se trpko nasmehnila. Umolknila je, na obraz ji je stopil izraz muke. In zopet je bilo vse tiho. Zrl sem ji v prepadlo obličje, težke trepalnice so se ji zaprle nad očmi, bile so črno obrobljene . . . Tišino je motilo njeno težko di-

hanje... Moje misli so bile daleč in zopet so bile vse nedoločne — kakor da je bil pred mano vrt in so dehtele na njem rože in resede... kakor da se je sklanjal k meni rožnat obraz in so zrle vame žametaste oči... kakor da so drhtela usta v poljubih... A bežale so misli, bežale in zdramil sem se šele, ko se je začel svitati dan skozi polzagrnjena okna...

10. maja.

Popotnik sem, ki je zablodil v neznane poljane in gre in gre, pa ne ve, kam ga vede pot...

Olga umre danes ali jutri in potem sem zopet sam, kam naj se obrnem? Naj iščem novih poti? Naj blodim še dalje? Saj je konec vedno enak — razkljujejo nas vrani...

Olga se je danes poslavljala od mene...

Ne, tega ne pišem v dnevnik, pretežko mi je srce —

11. maja.

Olga je umrla...

15. maja.

Zamolklo so zvene le lopate, bobneč je padala prst na krsto — še zdaj slišim vse. V moji duši je nema, topa žalost... Tako je šlo vse, vse... Sreča, veselje, ljubav...

Ne, saj sreče ni, veselja ni, ljubezni ni... Vse je le nasmeh večerne zarje, ki zaplapola nad obzorjem in utone v neskončnosti. Olga je šla od mene in njena duša —

Ali pa ima pravzaprav človek nesmrtno dušo? In če je ima, kakšna je? Kakor dih pomladnega vetra, ki plove nad lesom in se izgubi kot sen v brezmejnosti...

In kje je resnica?... Ah, ni je, ni...

V temi blodimo okoli, pod našimi nogami ni tal, brez zvezd smo, in če se včasih zablesti luč nad močvirjem, je le varljiva vešča... In slednjič prihaja smrt in nas objema v zlobnem smehu in njen dih je strupen... V blato nas vržejo... In razkljujejo nas vrani...

